

УДК 339.92

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАГРОМАДЖЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПРИКОРДОННОГО РЕГІОНУ

О.М. Замора. Сумський національний аграрний університет.

Постановка проблеми. Питання застосування такого євроінтеграційного інструменту, як транскордонне співробітництво (далі – ТС), об'єктивною реалією сьогодення України. Нарешті країна дійшла етапу, коли євро регіони, як найпоширеніша форма ТС [1], розвиваються не лише на кордонах із західними сусідами, а і з східними. Таким чином, Україна та Російська Федерація, одвічні історичні та традиційні партнери, вже мають три спільні євро регіони: «Дніпро» (Брянська область РФ, Гомельська Білорусія і Чернігівська

України), «Ярославна» (Курська область РФ, Сумська України) і «Слобожанщина» (Белгородська область РФ, Харківська України). Проте маємо відзначити, що умови розвитку цих утворень різняться не лише в кожній з держав та регіонів, а і ускладнюються рядом факторів. Зокрема, для північно-східного кордону актуальні впливи таких чинників, як політичні суперечності, недофінансування чи повна відсутність фінансування, недостатність організаційного, інституційного, кадрового, інформаційного та, головне, науково-методичного забезпечень.

Аналіз останніх досліджень. Виділення не-

© Замора О.М., 2009.

вирішених раніше частин проблеми. Майже кожна вітчизняна наукова праця, присвячена темі ТС (а це, наприклад, такі автори, як П. Біленький, І. Бабець, Л. Борисова, М. Лендєл, Н. Луцишин, Ю. Макогон, Н. Мікула, Є. Матвєєв, С. Мельник, К. Куцаб-Бонк, І. Студенніков, Т. Терещенко і т.д.), зачіпає окремі питання його розвитку, що є характерними як для України в цілому, так і для її окремих регіонів, проте єврорегіони східного кордону ще потребують значної уваги наукової спільноти.

Як зазначив С.В. Мельник, «спроби створення єврорегіонів на східному напрямі, ...поки відчутних результатів не принесли» [1]. І така ситуація залишається актуальною вже кілька років підряд. Чому ж так?

Серед інших один з найголовніших, на нашу думку, чинників визначила І.Г. Бабець: «ТС прикордонних регіонів України характеризується низькою наукомісткістю», в таких єврорегіонах «науково-дослідницька база є менш розвиненою, ніж в центральних регіонах» [2]. Л.Л. Борисова звертає увагу на недостатню забезпеченість кадрами єврорегіону «Ярославна» [3, с. 7]. І, власне, в усій відомій нам літературі визнається факт, що, хоча Україна і перейняла західну ідею «Європи регіонів» і створила на своїй території відповідні утворення, проте ще треба багато працювати, щоб адаптувати її до вітчизняних реалій. Необхідно враховувати місцеві особливості, розробляти власний категоріальний апарат, узгоджувати його і нормативно-правові моменти з західними, які намагаємося використати. Саме тому вважаємо необхідним розвивати, серед іншої, практичної, і науково-теоретичну основу ТС в Україні.

Мета статті. Особливо важливо, на наш погляд, звернутися до такої характеристики транскордонної співпраці, як її потенціал. Тому мета даної публікації – розглянути питання щодо нагромадження, розвитку і реалізації потенціалу ТС окремого регіону, суті цього поняття і його місця в розбудові процесів ТС.

Виклад основного матеріалу. Єврорегіон «Ярославна» є класичним, з погляду комплексу проблем, притаманних для транскордонних утворень, що намагаються розвиватися у північно-східному напрямку. Одним з таких проблемних питань в сфері ТС, що привернули нашу увагу, стала відсутність наукового обґрунтування, розвиненої концепції та категоріального апарату.

Кожен з науковців, працюючи над темою ТС, розглядає його як певний інструмент, комплекс можливостей, резервів для розв'язання проблем прикордонної території (наприклад, [4, 5, 6]). Саме

ці характеристики і притаманні терміну «потенціал». Отже, *потенціал ТС* ми розуміємо як всю сукупність можливостей та резервів розвитку прикордонних регіонів, що може бути потенційно виявлена та реалізована у пріоритетних сферах їх стратегічного розвитку для покращення рівня життя населення та, головне, спільного розв'язання існуючих проблем через ефективний розвиток транскордонної співпраці між ними [7].

Проте такого роду потенціал не завжди був притаманний регіону і, власне, набір його якостей не залишається незмінним. Це явище, що знаходиться в постійній динаміці, маючи певний комплекс характеристик і чинників в своїй основі і, разом з тим, в окремий момент часу це явище є реальним «готовим» фактом/результатом/ресурсом для свого регіону, який можна і треба використовувати (рис. 1).

Як явище, що є постійно поновлюваним і таким, що розвивається, потенціал ТС окремого регіону формується під впливом потенціалу кожного окремого працездатного громадянина, організації (підприємства, органа влади), установи, які здатні мати і реалізовувати свої транскордонні ініціативи, вносити свій вклад в розбудову процесів ТС. Звичайно, ці формуючі складові потенціалу ТС регіону залежать від дії багатьох факторів, власне, факторів розвитку ТС в регіоні (рис. 2). Таким чином, на кожну стадію нагромадження потенціалу (формування, розвиток, використання результатів/реалізація) діє комплекс компонентів – факторів розвитку ТС, що є характерними для окремого єврорегіону чи групи споріднених умовами функціонування.

Зрозуміло, що в схемі (рис. 2) перелічені не всі можливі фактори, які можуть стимулювати розвиток ТС. Існують ще такі чинники, як ставлення до суті та значення процесів ТС для регіону місцевих чи бюрократичні процедури центральних органів влади, поінформованість населення та компетентність реалізаторів, політичні настрої країни та налагодженість транскордонних зв'язків, ініціативність зацікавлених сторін, тощо.

Під «зацікавленими сторонами» ми розуміємо учасників та суб'єктів ТС, визначених законодавством України. Тобто, це: регіональні та місцеві органи влади обласного, районного рівнів; органи самоврядування територіальних громад місцевого рівня; населення/окремі громадяни/їх об'єднання, громада, бізнес-сектор, ЗМІ, освітні та наукові заклади [8].

І. Студенніков зазначає, що «місце транскордонного співробітництва в регіональному/територіальному розвитку визначається його здатністю до мобілізації та ефективного використання існу-

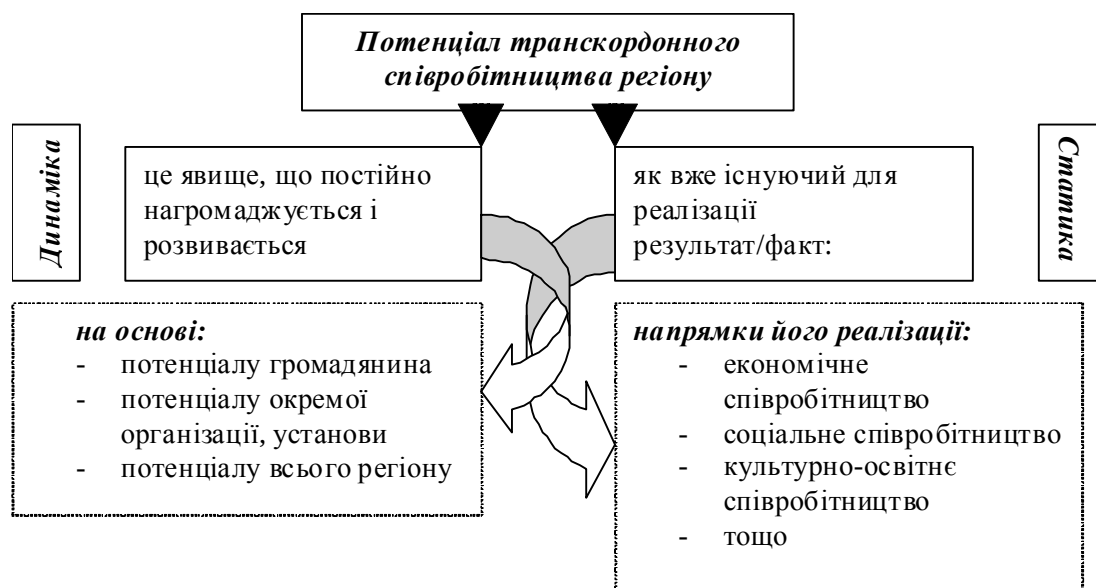

Рис. 1. Діалектика сутності потенціалу транскордонного співробітництва
(власна розробка автора)

ючого потенціалу прикордонних регіонів і територій» [9], тобто сукупності складових елементів потенціалу регіону, який, по суті, стає і потенціалом ТС (рис. 3). Як же його проаналізувати для того, щоб мати можливість управляти процесами реалізації/розвитку та фінансового забезпечення відповідних потреб?

Всі елементи потенціалу є окремими сферами народногосподарського комплексу прикордонного регіону, що вивчається, а, відтак, вимагають участі органів влади в управлінні та фінансуванні. В той же час їх потенційні можливості для ТС потрібно розвивати, маючи відповідну теоретико-методологічну базу для правильного розуміння ролі, суті, закономірностей процесів, а також причинно-наслідкових зв'язків всієї системи.

Проте не слід забувати, що розвиток ТС не може відбуватися відірвано від загальнодержавних засад та тенденцій регіональної політики, яка, в свою

чергу, є складовою державної стратегії економічного та соціального розвитку країни (рис. 4). Тобто, логічним фактом є те, що система управління реалізацією потенціалу ТС кожного окремого прикордонного регіону (його формування, розвиток та реалізація, відтворення) повинна посідати чільне місце серед сфер компетенції регіональної політики. Відтак, формуванню потенціалу ТС на рівні з такими питаннями, як розробка проектів ТС та спільних заходів, моніторинг результатів реалізації заходів ТС, має приділятися серйозна і своєчасна увага органів місцевої та центральної влади.

Проте зазначена увага на північно-східному кордоні України може, нажаль, бути і політично заангажованою, а тому і невідповідною потребам регіону. Прикладом може стати ситуація зі створенням євро регіону «Донбас». «...Листом від 10.09.2008 № 301/16-619-2773 Міністерство закордонних справ України повідомило, що, не див-

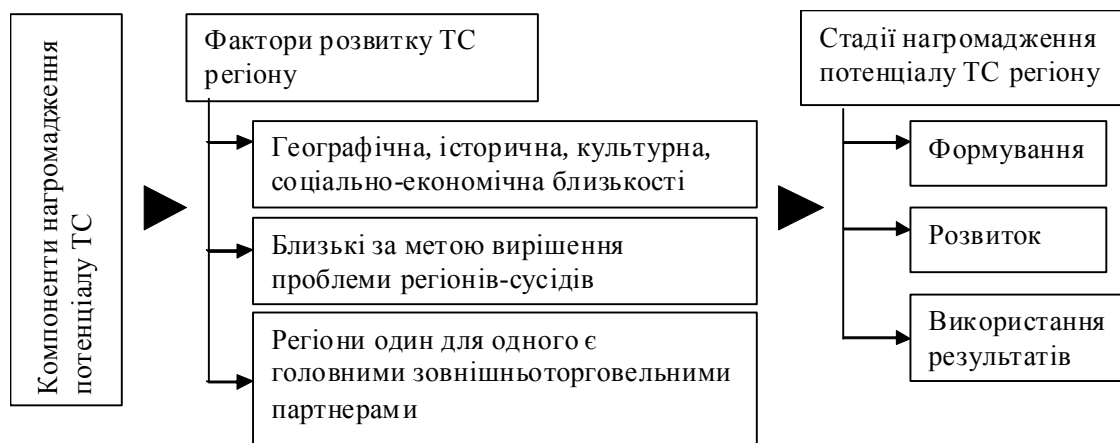

Рис. 2. Процес нагромадження потенціалу транскордонного співробітництва регіону
(власна розробка автора)

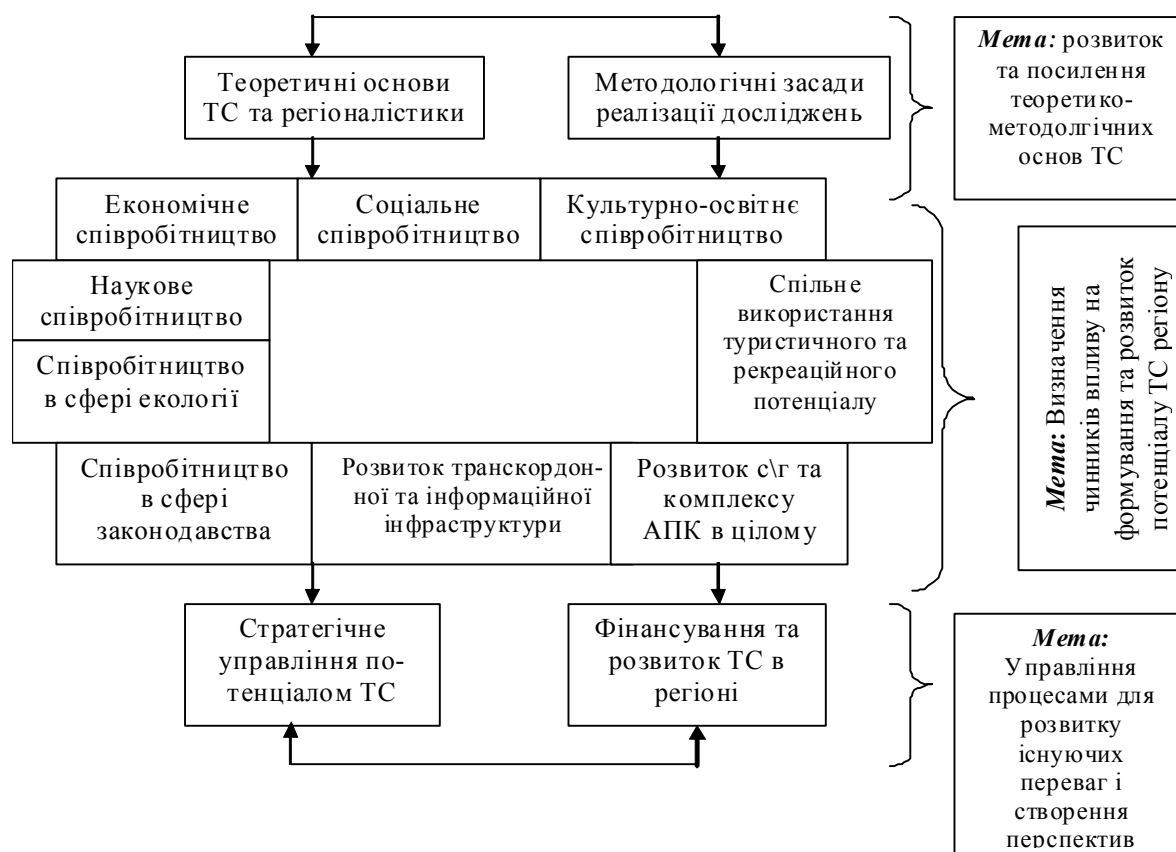

Рис. 3. Спрощена схема системного аналізу формування та розвитку потенціалу транскордонного співробітництва в прикордонному регіоні (розроблено автором на основі [10])

лячись на те, що в цілому тексти проектів не викликають заперечень, процес створення Єврорегіону «Донбас» слід завершити лише після усунення низки політичних та правових перешкод» [11]. Документи на створення єврорегіону «Ярославна» також пробули в «бюрократичному полоні» більше року. Тут ми говоримо про те, наскільки представниками органів влади розуміється роль і значення розвитку ТС для кожного прикордонного регіону. Адже єврорегіони, насправді, не лише просто інструменти євроінтеграції.

Хоча не слід забувати, що стратегії розвитку ТС окремих регіонів, створені в складі загальнодержавної окремої країни, і є «цеглинками» в стратегії розвитку ТС та регіонів спеціалізованих міжнародних організацій і об'єднань, а, відтак, стратегії розвитку регіонів та співпраці об'єднаної Європи (рис. 5).

Ця піраміда стратегічного розвитку ТС показує нам, що, вирішуючи питання ТС на рівні окремого прикордонного регіону, ми не лише покращуємо рівень життя населення цієї території, ми робимо вклад у вирішення проблем цілої країни, а потім і Європи. Важливо розуміти, що ТС – не лише політичний чи економічний інструмент; воно здатне дати результати і в соціальному,

іміджевому, етнокультурному, освітньому, науковому, екологічному та інших вимірах.

Висновки. Україна, більшість областей якої є прикордонними, повинна стати на шлях повного і ефективного використання потенціалу, який мають її регіони в контексті ТС, причому не лише за участі органів місцевої влади, а і інших зацікавлених сторін (громадяни/громадські утворення/громада, ЗМІ, ВНЗ, бізнес-сектор).

Такий потенціал знаходиться в постійному процесі нагромадження, тому його розвиток повинен стати невід'ємною частиною регіональної політики держави, яка, в свою чергу, має відповідати сучасним тенденціям стратегічного розвитку регіонів в світі та Європі зокрема.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мельник, С. В., Матросов, В. Д. Перспективи створення єврорегіонів в Україні як напрям розвитку транскордонного співробітництва в Європі / С. В. Мельник, В. Д. Матросов [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.lir.lg.ua/st_1.htm
2. Бабець, І. Г. Перспективи інноваційного розвитку прикордонних регіонів України в контексті європейської інтеграції / І. Г. Бабець [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://mev.lac.lviv.ua/downloads/vyklad/babec/16.pdf>
3. Борисова, Л. Л. Опыт и перспективы развития

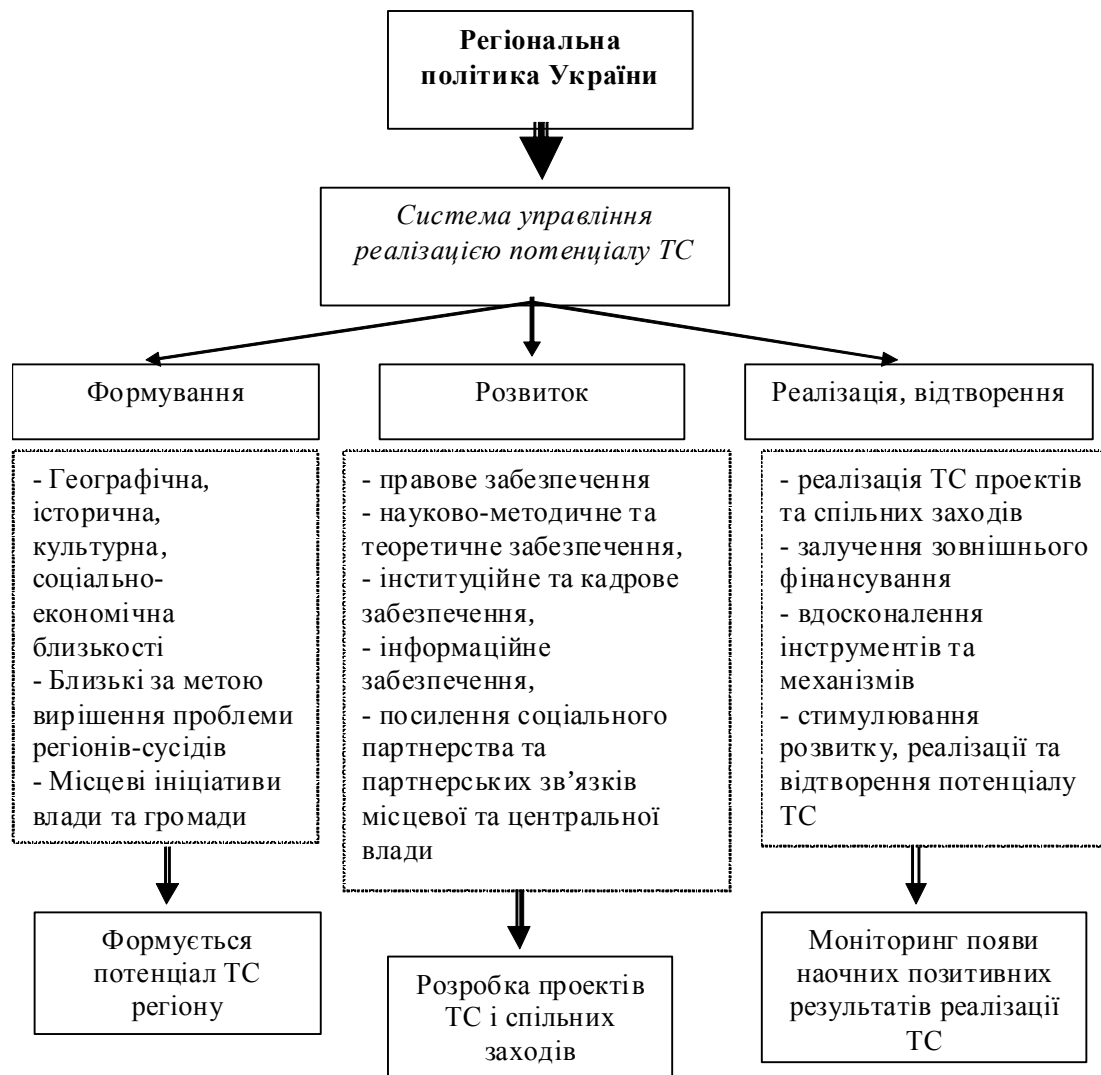

Рис. 4. Схема комплексної системи управління реалізацією потенціалу трансграничного співробітництва як складової регіональної політики (власна розробка автора)

приграничного співробітництва Сумської області: Підходи – прагматичні, стандарти – європейські / Л. Л. Борисова // Європа-Центр. – 2005. – № 3 (9). – С. 6-9.

4. Напрями поглиблення співпраці в межах євро-регіонів (на прикладі євро-регіону «Буг») : Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень у м. Львові [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/Monitor22/03.htm>

5. Студенніков, І. Трансграничне співробітництво як дзеркало регіональної політики в Україні / І. Студенніков [Електронний ресурс] // Економічний часопис – XXI. – 2005. – № 1-2. – Режим доступу: <http://soskin.info/ea.php?pokazoid=20050111&n=1-2&y=2005>

6. Троян, С. С. Базові засади трансграничного співробітництва і функціонування євро-регіонів / С. С. Троян [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.wyklady.ekpu.lublin.pl/wyklady/trojan/trojanuw2.htm>

7. Загора, О. М. Потенціал трансграничного

співробітництва в системі соціально-економічних категорій / О. М. Загора // «Наука і методика». – 2008. – № 16. – С. 98-102.

8. Загора, О. М. Баланс влади «регіон-центр» в розвитку і реалізації потенціалу трансграничного співробітництва / О. М. Загора // Глобалізаційно-інтеграційні процеси соціально-економічного розвитку країни : матеріали міжнар. наук.-практ. конференції молодих вчених та студентів, Харківський національний економічний університет. – Харків, 2009. – С. 47.

9. Студенніков, І. Трансграничне співробітництво та його місце в регіональному розвитку / І. Студенніков // Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України. – К.: Центр Ін-ту Схід-Захід : за ред. С. Максименка. – К.: Логос, 2000. – С. 138-167.

10. Михайлова, Л. І. Людський капітал: формування та розвиток в сільських регіонах / Л. І. Михайлова. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – С. 20.

11. «Про хід роботи зі створення Євро-регіону «Донбас» [Електронний ресурс] // Режим доступу:

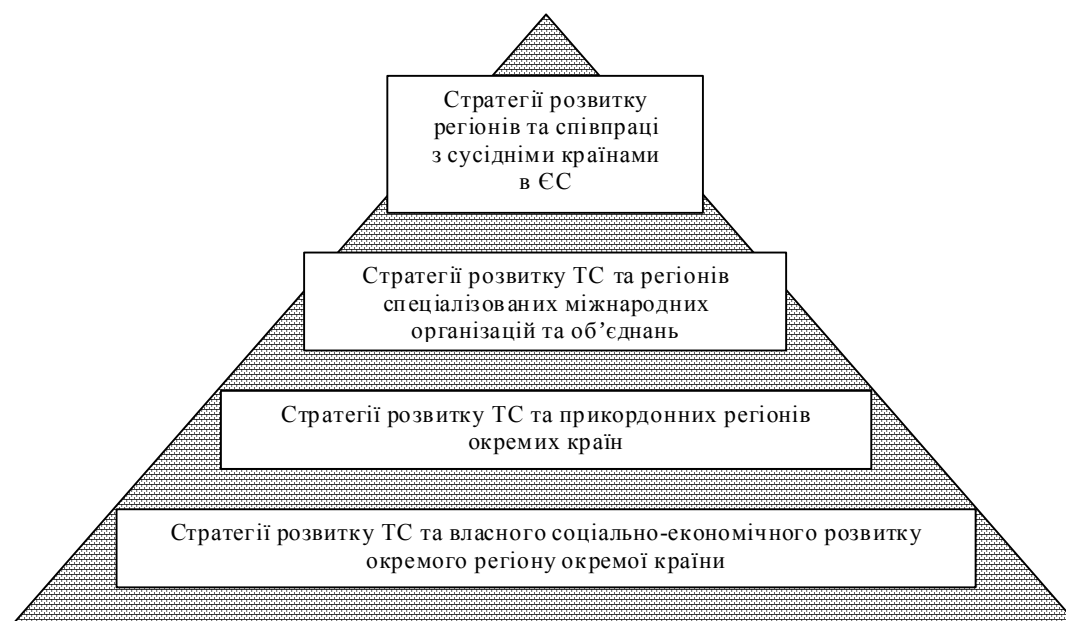

Рис. 5. Місце стратегії розвитку і реалізації потенціалу транскордонного співробітництва в системі макророзвитку (розроблено автором на основі [12])

http://www.loga.gov.ua/netcat_files/1925/2849/h_fd2778ec7ddd58adecc42ed36a19d036

12. Савченко, В. Д. Операційний менеджмент :

навч. посіб. / В. Д. Савченко – Х. : Харківський національний аграрний університет ім. М. В. Докучаєва, 2006. – С. 38.

УДК 339.92

Замора Оксана Михайлівна, аспірант кафедри менеджменту зовнішньо-економічної діяльності та євроінтеграції Сумського національного аграрного університету. **Теоретичні основи нагромадження потенціалу транскордонного співробітництва прикордонного регіону.** Викладено погляд автора на стан розвитку транскордонного співробітництва на східному кордоні України, зокрема євро регіону «Ярославна». Запропоновано до розгляду термін «потенціал транскордонного співробітництва» прикордонного регіону, а також питання його нагромадження, розвитку і реалізації, його місця в розбудові процесів транскордонної співпраці. Акцентовано увагу на важливості участі в цьому всіх потенційно зацікавлених сторін.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, євро регіон, потенціал транскордонного співробітництва, транскордонний регіон, регіональна політика.

УДК 339.92

Замора Оксана Михайлівна, аспірант кафедри менеджменту внешнеэкономической деятельности и евроинтеграции Сумского национального аграрного университета. **Теоретические основы накопления потенциала трансграничного сотрудничества приграничного региона.** Изложен взгляд автора на состояние развития трансграничного сотрудничества на восточной границе Украины, в частности евро региона «Ярославна». Предложен к рассмотрению термин «потенциал трансграничного сотрудничества» приграничного региона, а также вопросы его накопления, развития и реализации, его места в расширении процессов трансграничного сотрудничества. Акцентируется внимание на важности участия в этом всех потенциально заинтересованных сторон.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, евро регион, потенциал трансграничного сотрудничества, трансграничный регион, региональная политика.

УДК 339.92

Zamora Oksana Mihailovna, postgraduate of the chair of external affairs management and eurointegration of the Sumy national agrarian university. **Theoretical issues of the cross border potential accumulation of the frontier region.** It is recited an author's point of view on the cross border cooperation development along the eastern Ukrainian frontier, especially within the euro region "Jaroslavna". The term "cross border cooperation potential" of the frontier region is offered to the discussion, as well as issues of its accumulation, development and implementation, its role concerning strengthening the cross border cooperation processes. It is also stressed on the importance of participation of all the potential stakeholders in it.

Keywords: cross border cooperation, euro region, cross border cooperation potential, cross border region, regional policy.

Стаття отримана редакцією 28.05.2009 р.